

Midden in de drukke Randstad ligt Nationaal Park Zuid-Kennemerland, een uitgestrekt gebied met duinen en bossen. De meeste bezoekers komen er vooral om even lekker buiten te zijn. De duinen herbergen verrassend veel planten en dieren, waaronder zeldzame soorten. Maar het in stand houden van de natuur gaat niet vanzelf. Een ontdekkingsocht door ons eigen nationaal park in een serie van 21 wekelijkse afleveringen.

Vandaag: Innovatief beheer

De kudde wisenten in de duinen van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. FOTO RUUD MAASKANT

Zeldzame bizon houdt van duinzand

De wisent voelt zich thuis in de duinen. Een kudde Europese bizons verblijft al vijf jaar in het afgesloten Kraansvlak tussen Overveen en Zandvoort. Nu wordt er voorzichtig gedacht aan het loslaten van de dieren in voor publiek toegankelijke gebieden. Met wat geluk zijn de wilde dieren te zien vanaf een speciaal uitkijkpunt in Middenduin.

En sinds kort vertoont de kudde zich soms langs het Duinpieperpad. „De kans om wisenten te zien is groter geworden”, zegt ecooloog Yvonne Kemp van de organisatie ARK Natuurontwikkeling. Voor de liefhebber zijn er geregeld wisentenexcursies in het afgesloten gebied. Meestal lukt het vrij snel om de kudde op te sporen. Maar boswachter Coen van Oosterom van waterleidingbedrijf PWN heeft ook wel eens bezoekers moeten teleurstellen: ze waren onvindbaar. Ondanks gps-signalen van een zender die om de hals van een van de dieren. Zorgen is op deze zonnige lentedag niet nodig. Van ver zijn de imposante oergestalten zichtbaar op een uitgestrekte zandvlakte. Dezelfde silhouetten als in de wereldberoemde rotstekeningen uit de prehistorie in Spanje en Frankrijk. Hoge schouders, een ruige haardos rond de krachtige kop, naar boven gekromde horens. Zo'n wisentensafari is best spannend. Van Oosterom heeft wel meegemaakt dat een excursieganger plotseling riep: oei, ik heb een rode jas aan. Maar geen paniek: wisenten zijn kleurenblind. En de dieren, hoe indrukwekkend ook, gaan volgens de boswachter nooit mensen te lijf. „Behalve misschien als een wisent zich bedreigd voelt en niet weg kan.” Kemp en Van Oosterom houden minimaal vijftig meter afstand tot de kudde. Van Oosterom: „We willen het gedrag niet verstoren. Het blijven wilde dieren.” Een paar wisenten houden de bezoekers in de gaten, maar de groep gaat

Ecooloog Yvonne Kemp van ARK Natuurontwikkeling en boswachter Coen van Oosterom van waterleidingbedrijf PWN volgen de kudde wisenten. FOTO RICHARD MOOYMAN

al gauw door met het knabbelen aan gras en struiken. Indrukwekkend is vooral de stier, met een gewicht van zo'n 900 kilo en een hoogte van twee meter. In de kudde is echter het mannetje niet de baas, maar de oudste koe. Zij bepaalt of er wordt gegraasd, herkauwd of verder gelopen. De stoere stier hangt er eigenlijk een beetje bij. De oudste koe vindt dat het tijd is om te herkauwen. De kudde gaat liggen bij een duinplas. De zon schijnt, de vogels fluiten, tijd om te relaxen. Het lijkt een idyllisch tafereel uit een gelikte natuurfilm, even afgezien van de Zandvoortse flats op de achtergrond. Sinds 2009 worden jaarlijks tussen mei en juli jongen geboren, inmiddels negen in totaal. De kudde is gegroeit tot vijftien exemplaren. Dit jaar wordt opnieuw uitbreiding verwacht. Kemp: „We hebben gezien dat de

stier zijn werk goed heeft gedaan.” Dus toch geen zielig geval, die stier. Kemp is na elke geboorte weer verrukt. „Het blijft mooi om opeens naast een koe een klein kopje te zien opduiken.”

TUSSENKOP SVP

Het was een spannend experiment voor PWN en ARK Natuurontwikkeling, beheerder van de dieren. Zouden de wisenten zich thuis voelen? De zeldzame rundachtigen zijn zich er niet van bewust, maar zij hebben de taak om ervoor te zorgen dat het duin niet dichtgroeit met grassen en struiken. Een wisent eet zo'n vijftien tot twintig kilo groen per dag. Veel privacy hebben de wisenten niet. Studenten observeren de kudde nauwgezet, de poep wordt uitgetooid om het precieze dieet te achter-

halen. Wisenten eten graag van de kardinaalsmuts, een struik die het duin dreigt te overwoekeren. Ook duwen ze achtereeloo struiken en boompjes om, terwijl ze met hun vacht tegen de takken schuren. Kemp en Van Oosterom weten niet hoe groot de kudde kan worden. „De belangrijkste vraag is of ze voldoende te eten hebben”, zegt Kemp. „We voeren de wisenten niet bij. Aan het eind van de winter gaat hun conditie van nature wat achteruit, zoals je dat ook ziet bij andere wilde dieren.” Van Oosterom: „Maar als we twijfelen over hun conditie, dan roepen we de hulp in van onze dierenarts.” De arts moest in 2010 twee jonge stiertjes laten inslapen. De dieren bleken ernstig verzwakt, een maand nadat ze waren overgebracht vanuit Natuurpark Lelystad. Eerder zijn vanuit Lelystad met succes wisenten uitge-

zet in Rusland en Letland, maar in de duinen wilde het niet goed lukken. Later overleden er ondanks extra zorg weer twee jonge stiertjes uit Lelystad. Laboratoriumonderzoek wees volgens Kemp uit dat deze twee wisenten kampten met een ernstig tekort aan de mineralen koper en kobalt, dat in combinatie met hun slechte weerstand fataal is geworden. Het tekort hebben de stiertjes volgens Kemp al in Lelystad opgelopen. De dieren daar krijgen nu extra mineralen toegediend. Met deze kennis zal rekening worden gehouden als er opnieuw stieren worden losgelaten, want dit is nodig om inteelt te voorkomen. „We zijn nog aan het bedenken hoe we dit gaan doen”, aldus Kemp. De wisenten uit Polen die hier zijn losgelaten hebben volgens haar nooit gezondheidsproblemen gekend. En ook de in het Kraansvlak geboren kalfjes niet. „Zij verkeren in uitstekende conditie.”

TUSSENKOP SVP

Aangename verrassingen waren er ook. Wisenten hadden hun laatste toevluchtsoord in het Poolse oerbos Bialowieza en staan te boek als bosdieren. Maar wat bleek? Kemp: „Wisenten zijn fan van open gebieden.” Ze nemen graag een zandbad en ook lopen ze wel een duinmeer in. De wisenten moesten wel even wennen aan de damherten. „In het begin schrokken ze van elkaar, maar dat was snel voorbij”, zegt Van Oosterom. Van vossen lijken de wisenten niet erg onder de indruk. Met de wolf als enige natuurlijke vijand valt een vos meer in de categorie schattig knuffelbeest. Bang voor mensen blijken de wisenten ook niet te zijn. De komende jaren moet duidelijk worden of de dieren kunnen worden losgelaten in natuurgebieden met recreanten, elders in de duinen of op de Veluwe. Kemp: „Het kost tijd, maar het kan. Wisenten en mensen moeten aan elkaar wennen. Maar het is zeker niet de bedoeling dat het publiek wisenten gaat voeren. Het gaat om een wilde soort, niet om een koe in de wei.”

RICHARD MOOYMAN

3500

Experiment met wisenten verlengd

De wisent is het grootste Europese zoogdier. In de jaren twintig van de vorige eeuw werden de laatste wilde exemplaren in Oost-Europa geschoten. De Europese bizon kon dankzij een fokprogramma met de laatste dieren in gevangenschap voor uitsterven worden behoed. Nu zijn er weer zo'n 3500 wisenten op de wereld. De soort kwam duizenden jaren geleden al in deze contreien voor. Op de bodem van de Noordzee zijn wisentbotten gevonden. De eerste drie wisenten uit Polen werden in 2007 losgelaten in het voor publiek afgesloten Kraansvlak. De kudde is mede dankzij geboortes gegroeit naar vijftien dieren. Het experiment is onlangs verlengd tot 2017. De dieren kunnen soms worden gezien vanaf een speciaal uitkijkpunt in Middenduin, te bereiken via een gemarkeerde wandelroute. Het Duinpieperpad kan sinds kort ook zicht bieden op de wisenten nu hun leefgebied is uitgebreid. Meer informatie over de kudde en de laatste via gps gemelde verblijfplek op de website www.wisenten.nl. Eerder zijn al andere soorten grazers uitgezet om te voorkomen dat de duinen dichtgroeien, zoals Schotse Hooglanders, konikpaarden en shetlandpony's. Ook trekt er geregeld een herder met schapen door het nationaal park. Verder spelen konijnen een belangrijke rol bij het openhouden van de duinen, in mindere mate damherten en reeën.

Agenda

In en rond het Nationaal Park Zuid-Kennemerland worden het hele jaar door activiteiten georganiseerd. Tips voor deze week:

Wisentwandeling

Tijdens deze unieke wandelexcursie gaat u onder begeleiding van een boswachter het Kraansvlak in. Dit is het eerste gebied in Nederland waar wisenten onder wilde omstandigheden leven. Tijdens de excursie wordt verteld waarom er wisenten naar Kraansvlak zijn gekomen en waarom het zo belangrijk is om onderzoek te doen naar deze bedreigde diersoort. Het advies is om stevige schoenen aan te trekken en een verrekijker mee te nemen. Kosten: €10,00 Leeftijd: vanaf 12 jaar. Datum: zaterdag 14 april. Tijd: van 14.00 uur tot 16.00 uur. Verzamelpunt: Wethouder van Gelukpark, aan de Zeeweg (N200) in Overveen.

Reserveren: ja, via www.np-zuidkennemerland.nl/ overzicht-en-online-boeken. Zie ook www.wisenten.nl

Film en presentatie.

Vanaf 11.00 uur tot 16.00 uur wordt er elk heel uur de film: 'Nieuwe kennismaking met wisenten' vertoond in de filmzaal van de Zandwaai. Na afloop van de film houdt een onderzoeker een korte presentatie over de ervaringen en resultaten van 5 jaar wisenten in het Kraansvlak. Kosten: gratis. Leeftijd: alle leeftijden. Datum: zondag 22 april. Tijd: vanaf 11.00 u tot 16.00 u, (elk heel uur, duur 1 uur). Verzamelpunt: Overveen, Filmzaal Bezoekerscentrum De Zandwaai a/d Zeeweg (N200). Reserveren: nee, niet nodig

